

Ελευθεροτυπία 16/2/2010

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΠΟΥ ΣΑΡΩΝΕΙ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΥΡΩΠΗ

Οι απόκληροι της εκπαίδευσης

Μαθητική διαρροή και πρόωρη σχολική εγκατάλειψη σε Ελλάδα και Ευρώπη

Του ΝΙΚΟΥ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ*

Κάθε φορά που οι εκπαιδευτικοί δείκτες επιχειρούν να αποτυπώσουν το φαινόμενο της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης, επανέρχεται στο προσκήνιο η ανεκπλήρωτη υπόσχεση της νεωτερικής παράδοσης για εκπαίδευση σε όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως. Παρ' όλο, λοιπόν, που οι δυτικές κοινωνίες έχουν κατορθώσει να νομοθετήσουν την τυπική ισότητα ευκαιριών στην πρόσβαση στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ένα βαθύ χάσμα ανοίγεται ανάμεσα σε αυτούς που διαβαίνουν επιτυχώς τα σκαλοπάτια της εκπαιδευτικής σταδιοδρομίας και εκείνους για τους οποίους οι πόρτες του εκπαιδευτικού συστήματος κλείνουν οριστικά. Την ίδια στιγμή, ενώ όλοι μιλούν για την ποιότητα, την εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα, τις καινοτομίες, την κουλτούρα και τον πολιτισμό του ψηφιακού μέλλοντος, κάποιες χιλιάδες παιδιά και έφηβοι αποχωρούν αθόρυβα από τις αίθουσες και τα σχολικά προαύλια, ακολουθώντας σιωπηλά μια νομοτελειακή πορεία υποταγής σε ένα σκληρό κοινωνικό πεπρωμένο: την πρόωρη απομάκρυνσή τους από το προστατευμένο περιβάλλον του σχολείου.

Συντάχθηκε απο τον/την administrator

Τρίτη, 16 Φεβρουάριος 2010 18:32 - Τελευταία Ενημέρωση Τρίτη, 16 Φεβρουάριος 2010 18:41

Πρώωρη σχολική εγκατάλειψη στην Ευρώπη (2000-2007)

	2000	2007		2000	2007
Αρμενία	8,3%	3,9%	Γαλλία	12,3%	12,7%
Ελλάδα	7,5%	4,3%	Γερμανία	14,9%	12,7%
Πολωνία	7,9%	5,0%	Ηνωμένο Βασίλειο	18,4%	13,0%
Τσεχία	5,5%	5,5%	Ιρλανδία	14,2%	14,3%
Νορβηγία	13,3%	5,9%	Ελλάδα	14,2%	14,7%
Εσθονία	5,6%	7,2%	Ευρωπαϊκή Ένωση	17,6%	14,8%
Βελανδία	8,9%	7,9%	Λιθουανία	16,8%	15,7%
Λιθουανία	16,7%	8,7%	Λιθουανία	19,5%	16,0%
Αισοπία	10,2%	10,9%	Βουλγαρία	20,3%	16,6%
Ολλανδία	11,8%	10,9%	Ρουμανία	22,3%	19,2%
Ιρλανδία	14,7%	11,5%	Ιταλία	25,3%	19,3%
Σουηδία	7,7%	12,0%	Ισπανία	29,8%	29,8%
Ολλανδία	15,5%	12,0%	Ισπανία	29,1%	31,0%
Βέλγιο	12,5%	12,3%	Πορτογαλία	42,6%	36,3%
Δανία	11,6%	12,4%	Μαρία	54,2%	37,6%
Κίπρος	18,5%	12,6%	Τουρκία	58,8%	47,6%

Οι δείκτες της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης στην Ευρώπη

Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης βρίσκεται στο 14,8%. Οι χώρες οι οποίες τον υπερβαίνουν κατά πολύ είναι η Τουρκία (47,6%), η Μάλτα (37,6%), η Πορτογαλία (36,3), η Ισπανία (31%) και η Ισλανδία (29,8%). Στις χαμηλότερες θέσεις με ποσοστά αισθητά κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο βρίσκονται χώρες όπως η Σλοβενία (4,3%), η Πολωνία (5%), η Τσεχία (5,5%), η Σλοβακία (7,2%), η Φινλανδία (7,9%). Να σημειωθεί επίσης ότι χώρες με ισχυρά εκπαιδευτικά συστήματα, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Σουηδία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, την επταετία 2000-2007 δείχνουν να σταθεροποιούνται ανάμεσα στο 12% και 13%. Παρ' όλα αυτά, η Ε.Ε δεν κρύβει την ανησυχία της για την πρόωρη απομάκρυνση των νέων από την εκπαίδευση και την κατάρτιση, αφού όλο το μεταρρυθμιστικό σχέδιο της Συνθήκης της Λισαβόνας θεμελιώνεται στην ανάδειξη της ανταγωνιστικότητας μέσω της κοινωνίας της γνώσης. Ήδη τον Απρίλιο του 2008, στο πλαίσιο συνεδρίασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τους δείκτες και τους στατιστικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (SCIB), συζητήθηκε εκτενώς το ζήτημα της αποτύπωσης ενός φαινομένου που αφορά τη διεύρυνση μιας κατηγορίας εφήβων που βρίσκονται «εκτός» θεσμικού πλαισίου εκπαίδευσης, κατάρτισης ή απασχόλησης.

«Neets» ή αλλιώς οι νέοι outsiders

Πρόκειται για το φαινόμενο των Neets (Young People - Not in Education, Employment or Training, δηλαδή Νέοι εκτός Εκπαίδευσης, Απασχόλησης ή Κατάρτισης) αφού μόνο στην Αγγλία υπολογίζεται ότι πάνω από 200.000 έφηβοι ηλικίας 16-18 ετών βρίσκονται εκτός επίσημου συστήματος εκπαίδευσης, κατάρτισης ή απασχόλησης. Πρόκειται ουσιαστικά για τους σύγχρονους outsiders της ζωής, αφού οι νέοι αυτοί εμφανίζονται ως «απόντες» από αυτές τις θεμελιακές θεσμικές περιοχές.

Και για να είμαστε πιο ακριβείς στην ερμηνεία μας, η απουσία αυτή δεν αποτελεί μια προσωπική «επιλογή» που συνιστά τη συγκρότηση ενός συνειδητοποιημένου κινήματος

νέων, το οποίο απαρνιέται την εκπαίδευση και την κατάρτιση για να χαρεί «το δικαίωμα στην τεμπελιά». Αντίθετα, η «επιλογή» των νέων αυτών να μείνουν εκτός θεσμών στην ηλικία των 15 ερμηνεύεται ως αδυναμία και αποτυχία του κυρίαρχου συστήματος αξιών να συγκρατήσει, να εμπνεύσει και να νοηματοδοτήσει την κοινωνική τους διαδρομή, δείχνοντάς τους πρόωρα και βιαστικά την έξοδο προς τη σκληρή αρένα της πραγματικότητας. Όμως με τι ηθικά, γνωστικά και αξιακά εργαλεία θα μπορέσουν τα παιδιά αυτά να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της ζωής, όταν δεν έχει ολοκληρωθεί η ενηλικίωσή τους μέσα στο ασφαλές πολιτισμικό περιβάλλον του σχολείου; Αναμφίβολα, η ευπαθής αυτή κοινωνική ομάδα αποτελεί την πλέον κατάλληλη «πρώτη ύλη» για τη απώθησή της σε ένα σύγχρονο κοινωνικό περιθώριο, δίπλα στις άλλες ομάδες των κοινωνικά αποκλεισμένων, που οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές ανισότητες δημιουργούν διαχρονικά σε καθημερινή βάση.

Τα ελληνικά δεδομένα και η «πρωτιά» της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης

Αν και η χώρα μας αντιμετωπίζει διαχρονικά σοβαρά προβλήματα στο εκπαιδευτικό της σύστημα, τα ποσοστά πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης συμπίπτουν με τον κοινοτικό μέσο όρο, αποδεικνύοντας ότι ακόμη και σ' αυτές τις δυσμενείς συνθήκες η ελληνική κοινωνία «αντέχει», δείχνοντας να επενδύει σε ένα καλύτερο μέλλον μέσα από τα σχολεία και τους δασκάλους της. Αν ρίξουμε μια ματιά στα ελληνικά στοιχεία με βάση την ετήσια έκθεση του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ για την εκπαίδευση την περίοδο 2002-2007, θα διαπιστώσουμε ότι από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση διέκοψαν τη φοίτησή τους περίπου 24.588 μαθητές, ενώ από τα Γυμνάσια 82.719 μαθητές αντίστοιχα. Με άλλα λόγια, η διαρροή την ίδια περίοδο από την υποχρεωτική εκπαίδευση ξεπέρασε τους 100.000 μαθητές. Ταυτόχρονα, στη βαθμίδα της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης εμφανίζεται ακόμη μεγαλύτερο πρόβλημα, αφού η διαρροή την ίδια περίοδο έφτασε στους 101.744 μαθητές -όση δηλαδή η διαρροή σε ολόκληρη την υποχρεωτική εκπαίδευση- αποδεικνύοντας την ολοκληρωτική απαξίωση ενός τύπου εκπαίδευσης ο οποίος θα μπορούσε να συμβάλει στην αποσυμφόρηση των σπουδών γενικής παιδείας προωθώντας παράλληλα την ενίσχυση της τεχνικής και επαγγελματικής ανάπτυξης του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Πού πάνε άραγε όλοι αυτοί;

Με δεδομένο ότι στην Ελλάδα η υποχρεωτική εκπαίδευση είναι μέχρι τα 15, ακόμη και σήμερα ούτε το επίσημο εκπαιδευτικό μας σύστημα αλλά ούτε και οι τοπικοί αυτοδιοικητικοί μηχανισμοί έχουν αναπτύξει μια συγκεκριμένη πολιτική συγκράτησης του μαθητικού πληθυσμού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί και να χτυπηθεί στη ρίζα της η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη. Παράλληλα, παρατηρείται ένα σημαντικό έλλειμμα στη χαρτογράφηση των κοινωνικών διαδρομών που ακολουθούν όλοι όσοι εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, με συνέπεια κανείς να μη γνωρίζει με ακρίβεια πού πηγαίνουν τα παιδιά αυτά. Παραδοσιακά, οι διαρροές από το σχολικό σύστημα κατευθύνονταν προς τις γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες στις αγροτικές περιοχές, προς τις υπηρεσίες του τουρισμού στις νησιωτικές και προς την τεχνική απασχόληση μέσω της μαθητείας δίπλα σε κάποιο εμπειροτέχνη στις πόλεις. Σήμερα όμως τα πράγματα περιπλέκονται ακόμη περισσότερο, αν λάβουμε υπόψη και τον υψηλό βαθμό πολυπολιτισμικότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα. Υπάρχει εξάλλου και η πιο σκληρή και απεχθής εικόνα της κοινωνίας των ενηλίκων: τα παιδιά των φαναριών, τα θύματα του trafficking, τα παιδιά-θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης υπενθυμίζουν σε όλους μας ότι -μαζί με την οικογένεια- το σχολείο είναι και πρέπει να παραμείνει η στέγη των παιδιών μέχρι την ενηλικίωσή τους.

Σχολική διαρροή: ατομική επιλογή ή κοινωνικός καταναγκασμός;

Είναι σαφές ότι η πρόωρη σχολική εγκατάλειψη δεν ερμηνεύεται μονοσήμαντα με την «ελευθερία της ατομικής επιλογής», αφού ουσιαστικά η απόφαση να εγκαταλείψει κάποιος την εκπαίδευση στην ηλικία των 15 ή και νωρίτερα προσδιορίζεται κοινωνικά, ταξικά, πολιτισμικά αλλά και παιδαγωγικά.

Και για να είμαστε σαφείς, στοιχεία όπως η φτώχεια, η ανέχεια, ο οικονομικός καταναγκασμός, η έλλειψη στοιχειωδών μέσων για αξιοπρεπή διαβίωση δημιουργούν ένα αρνητικό υπόβαθρο για την παρακολούθηση του σχολείου. Παράλληλα όμως, στη σχολική απομάκρυνση επιδρούν και μια σειρά παράγοντες όπως η σχολική αποτυχία, οι κακές επιδόσεις και οι ανυπερέβλητες μαθησιακές δυσκολίες, η απρόσωπη και ψυχρή πραγματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος, το μορφωτικό κεφάλαιο της οικογένειας, ο κοινωνικός περίγυρος, το επίπεδο πολιτιστικής και πνευματικής ανάπτυξης μιας περιοχής, τα ήθη και οι συνήθειες που χαρακτηρίζουν συγκεκριμένες ομάδες, τα κοινωνικά στερεότυπα, ακόμη και οι διακρίσεις με βάση το φύλο.

Στα αίτια όμως που ενισχύουν την αναπαραγωγή του φαινομένου της μαθητικής διαρροής εντάσσεται και η αδυναμία του εκπαιδευτικού μας μοντέλου να παρέμβει στην αντιμετώπισή της και τη συγκράτηση του «υπό διαρροή» μαθητικού πληθυσμού. Η ίδια αδυναμία, όμως, χαρακτηρίζει τόσο την τοπική κοινωνία όσο και τους ισχονούς θεσμούς κοινωνικής πολιτικής, οι οποίοι δεν είναι σε θέση να συμβάλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

Σχολείο, τοπική κοινωνία, θεσμοί κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης στον αγώνα κατά της σχολικής διαρροής

Είναι σαφές ότι ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός θα πρέπει να δει σοβαρά το ζήτημα της διαρροής στην κοινωνική του διάσταση και όχι μονομερώς στην αριθμητική των δεικτών και μόνο. Η δημιουργική διαδρομή των παιδιών και των εφήβων μέσα σε ένα αξιόπιστο Δημόσιο και ουσιαστικά δωρεάν σχολείο αποτελεί ζήτημα οντολογικής τάξης για την ίδια την κοινωνία, αφού έξω από αυτό δεν υπάρχει προοπτική και ελπίδα. Καμία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και κανένα σχέδιο κοινωνικής ευημερίας δεν μπορεί να ευδοκιμήσει αν η μαθητική διαρροή δεν χτυπηθεί στη ρίζα της. Καμία κοινωνία δεν μπορεί να θεμελιώσει την ανάπτυξη και τη συνοχή της, όταν υπάρχουν παιδιά και έφηβοι έξω από τις τάξεις, μακριά από τους δασκάλους και τους συνομήλικούς τους. Η τοπική κοινωνία, οι θεσμοί κοινωνικής προστασίας, η εκπαιδευτική κοινότητα επιβάλλεται να αναδιατάξουν και να συνενώσουν τις δυνάμεις τους και να συνεργαστούν στενά ώστε, εκτός από την εθνική εκπαιδευτική στρατηγική στην ολιστική της διάσταση, να αναπτυχθεί ένα δίκτυο κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης απέναντι στις ευπαθείς ομάδες και τις ομάδες υψηλού κινδύνου στον εκπαιδευτικό και κοινωνικό αποκλεισμό.

Η συνεχής παρακολούθηση του φαινομένου των διαρροών από την εκπαίδευση, η συστηματική και αξιόπιστη καταγραφή του, η ανάλυση και η ορθολογική ερμηνεία της δυναμικής του, η αντιμετώπισή του ακόμη και σε μικρο-κοινωνικό επίπεδο στο πλαίσιο της σχολικής μονάδας, η προσέγγιση και η πολυ-τροπική ενίσχυση των οικογενειών που υστερούν, η εμπύχωση και η πολύπλευρη στήριξη των μαθητών, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η συνεχής ανάδειξη της εκπαίδευσης σε πρότυπο του πολιτισμού μας μπορούν να συμβάλουν ενεργητικά στην άμβλυνση και τον περιορισμό του φαινομένου. Σε διαφορετική περίπτωση, η μαθητική διαρροή θα δημιουργεί ευάλωτες κατηγορίες απαιδευτων, οι οποίες, στην πλειονότητά τους, θα αιμοδοτούν διαρκώς την εκμετάλλευση της παιδικής και εφηβικής εργασίας, τη νεανική παραβατικότητα, την περιθωριοποίηση και τον αποκλεισμό, την κατασκευή ενός νέου κοινωνικού περιθωρίου που, χωρίς εκπαίδευση, χωρίς πολιτισμικό υπόβαθρο, χωρίς τυπικά και ουσιαστικά προσόντα θα παραδίδεται βορά στη λαιμαργία της αγοράς και της κοινωνίας της ζούγκλας.

Συντάχθηκε απο τον/την administrator

Τρίτη, 16 Φεβρουάριος 2010 18:32 - Τελευταία Ενημέρωση Τρίτη, 16 Φεβρουάριος 2010 18:41

* Δρ Κοινωνιολογίας και ερευνητής σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής